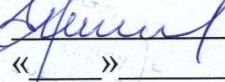

Донбаська державна машинобудівна академія

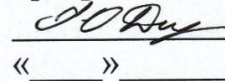
кафедра фізичного виховання і спорту

Затверджую:

Декан факультету економіки і менеджменту

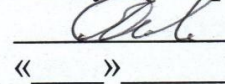
 Є. В. Мироненко
«___» _____ 2020 р.

Гарант освітньо-професійної програми, к.п.н., доцент

 Ю. О. Долинний
«___» _____ 2020 р.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри фізичного виховання і спорту
Протокол № 21 від 27.08.2020 р.

Завідувач кафедри

 О. М. Олійник
«___» _____ 2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Долікарська медична допомога та основи медичних знань»

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 017 Фізична культура і спорт

ОПП «Фізична культура і спорт»

Освітній рівень перший (бакалаврський)

Факультет економіки і менеджменту

Розробник: Дубина С.О. к.мед.н., доцент кафедри фізичного виховання і спорту

Краматорськ – 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Показники			Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни		
денна на базі ПЗСО	денна на базі ОКР «Молодший бакалавр» 2 роки	денна на базі ОКР «Молодший бакалавр» 3 роки		денна на базі ПЗСО	денна на базі ОКР «Молодший бакалавр» 2 роки	денна на базі ОКР «Молодший бакалавр» 3 роки
Кількість кредитів			ОПП (ОНП) <u>Фізична культура</u> <u>і спорт</u>	Обов'язкова		
5	на базі ФПО	5				
Загальна кількість годин						
150		150				
Модулів			Професійна кваліфікація: <u>тренер-викладач</u>	Рік підготовки		
2		2				
Змістових модулів						
2		2				
Індивідуальне навчальне-дослідне завдання <u>не передбачено ОПП</u> (назва)			Освітньо- кваліфікаційний рівень: <u>бакалавр</u>	1		
Тижневих годин для <u>денної</u> форми навчання: аудиторних 4 /4 самостійної роботи студента – 4,5 /4,5				Семестр		
				2а; 2б		
				Лекції		
				36 год		
				Практичні		
				36 год		
Самостійна робота						
78 год						
Вид контролю						
Іспит						

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання - / (/ прискор)

2. Загальні відомості, мета і завдання дисципліни

Мета: забезпечити майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту теоретичними знаннями та практичною компетентністю своєчасної діагностики і правильного надання першої (долікарської) медичної допомоги при нещасних випадках і невідкладних станах, проведення профілактично-оздоровчої роботи з питань охорони життя і здоров'я людей.

Завдання:

- оволодіння знаннями, вміннями та навичками долікарської діагностики;

- оволодіння знаннями, вміннями та навичками щодо забезпечення повного та своєчасного проведення серцево-легеневої реанімації, щодо накладання пов'язок та транспортації;
- оволодіння компетентностями надання долікарської медичної допомоги при розладах функціонування серцево-судинної, дихальної, травної системи при травмах, кровотечах, нещасних випадках;
- виховання культури здоров'я особистості, формування відповідального ставлення до власного життя та здоров'я, а також життя та здоров'я оточуючих як до найвищих соціальних цінностей.

Загальні компетентності:

- здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність аналізувати свою професійну і соціальну діяльність, оцінювати накопичений досвід;
- здатність гнучко адаптуватися до різних професійних ситуацій;
- здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- надання першої медичної допомоги при різних видах ушкоджень мирного та військового часу, невідкладних станах та нещасних випадках; основні процедури по догляду за хворими; способи перенесення і транспортування потерпілих;
- надання кваліфікованої допомоги при: порушенні дихання, зупинці серцевої діяльності, опіках та відмороженнях, утопленні та інших видах механічної асфіксії, непритомності, шоку, загальному переохолодженні організму, тепловому та сонячному ударах, отруєннях чадним газом та іншими отрутами, ураженні електричним струмом, харчових отруєннях тощо.

3. Програма та структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання на базі ПЗСО та базі ОКР «Молодший бакалавр»
3 роки

Вид навчальних занять або контролю	Розподіл між учбовими тижнями 2 а								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Лекції	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Практ. роботи	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Сам. робота	4	4	4	4	4	4	4	4	6
Індивідуальні зан									
Консультації									
Модулі	M ₁								
Контроль по модулю									K M ₁

Вид навчальних занять або контролю	Розподіл між учбовими тижнями 2 б семестр								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Лекції	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Практ. роботи	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Сам. робота	4	4	4	4	4	4	4	6	6
Індивідуальні зан									
Консультації				40					
Модулі	M ₂								
Контроль по модулю									K M ₂

4 Лекції

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Вступ до дисципліни «Долікарська медична допомога та основи медичних знань». Долікарська медична допомога при порушеннях органів людини, при травмах та пораненнях.

Тема 1. Правила й принципи надання першої долікарської допомоги. Принципи надання першої долікарської допомоги. Надання першої допомоги при нещасних випадках.

Тема 2. Термінальні стани. Завдання реанімації. Термінальні стани: клініка, діагностика, стадії серцево-легенево-мозкової реанімації. Поняття про постреанімаційну хворобу, лікування.

Тема 3. Перша допомога при патології органів подиху. Найпростіші методи видалення твердих і рідких сторонніх тіл з верхніх дихальних шляхів. Методи видалення сторонніх тіл із гортані.

Тема 4. Перша допомога при патології органів черевної порожнини. Болі в животі. Причини виникнення гострих болей в животі (гострий апендицит, коліт, панкреатит). Долікарська допомога при гострих болях у животі.

Тема 5. Поняття про асептику й антисептику. Перша допомога при пораненнях м'яких тканин. Історія виникнення і розвитку асептики та антисептики. Загальні положення і термінологія асептики та антисептики. Перша допомога при пораненнях.

Тема 6. Перша допомога при кровотечах. Десмургія. Види кровотеч. Лімфатична система. Поранення. Внутрішні кровотечі. Обробка рани. Основа першої допомоги при пораненнях. Засоби тимчасового припинення крові.

Тема 7. Перша допомога при переломах, вивихах. Транспортна іммобілізація. Травми. Переломи. Ушкодження. Переломи. Транспортні шини. Імпровізовані шини.

Тема 8. Перша допомога при черепно-мозковій травмі. Травматичне ушкодження голови. Черепно-мозкові ушкодження без порушення цілісності шкірних покривів, без ушкодження кісток черепа. Закриті травми мозку. Перша медична допомога.

Тема 9. Перша допомога при перегріві. Тепловий і сонячний удар. Перегрівання організму. Ушкодження організму в результаті впливу термічних факторів. Невідкладна допомога. Тепловий удар.

Література

[1,5,8,9,10,12,13,15,17]

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Перша допомога при впливу зовнішніх факторів, звірів і комах. При патологіях і захворюваннях людини.

Тема 10. Перша допомога при опіках, обмороженнях, електротравмах. Ушкодження організму термічними факторами. Термічні опіки. Переохолодження. Відмороження. Наслідки дії електричного струму.

Тема 11. Перша допомога при втопленні. Перша допомога при

втопленні. Види(типи) утоплень. Схема базових реанімаційних заходів.

Тема 12. Перша допомога при отруєннях. Принципи допомоги при отруєннях. Заходи боротьби з невсмоктаною і всмоктаною отрутою. Симптоми гострих отруєнь деякими лікарськими речовинами і хімічними сполуками.

Тема 13. Перша допомога при укусах отрутних звірів і комах. Загальна характеристика й токсичність тварин і комах. Механізм токсичної дії. Укуси комах. Укуси змій. Допомога потерпілому.

Тема 14. Перша допомога при патології сечовидільної системи. Ниркова колька, гостра затримка сечі. Анатомія й фізіологія сечовивідної системи. Клінічне дослідження сечі. Невідкладні стани при патології сечовивідної системи. Гострі запальні захворювання.

Тема 15. Сторонні предмети вуха, око, носа, дихальних шляхів і шлунково-кишкового тракту. Ушкодження зорового органу. Сторонні предмети вуха, носа (причини, симптоми, невідкладна допомога). Дихальні шляхи. Сторонні предмети стравоходу й шлунку.

Тема 16. Гостра серцева й судинна недостатність. Анатомо-фізіологічні основи серцево-судинної системи. Дії при першому контакті з потерпілим. Ознаки ефективності й умови припинення реанімації.

Тема 17. Перша допомога при гострій патології центральної нервової системи. Захворювання периферичної нервової системи. Перша допомога при гострій патології центральної нервової системи.

Тема 18. Масові поразки й організація першої допомоги. Різновиди надзвичайних ситуацій. Перша медична допомога. Види медичної допомоги відповідно до етапів медичної евакуації.

Література

[2,3,4,6,7,11,14,16]

5. Практичні роботи

Мета проведення практичних занять – забезпечити майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту практичною компетентністю своєчасної діагностики і правильного надання першої (долікарської) медичної допомоги при нещасних випадках і невідкладних станах, проведення профілактично-оздоровчої роботи з питань охорони життя і здоров'я людей.

Внаслідок практичних занять студенти повинні *знати*:

- основи анатомії та фізіології організму людини;
- будови та функцій опорно-рухового апарату, органів травної, дихальної, сечової, жіночої та чоловічої статеві, ендокринної та імунної системи, центральної та периферичної нервової системи, органів чуття, серцево-судинної системи в нормі та при деяких невідкладних станах, що вимагають долікарської медичної допомоги;

- морфо-функціональні особливості організму дітей в різні вікові періоди;
- питання загальної та особистої гігієни;
- основні ознаки невідкладних станів за наявності захворювань різних систем організму людини;
- основні ознаки патологічних станів у дітей різного віку;
- ознаки клінічної та біологічної смерті;
- основи проведення реанімації;
- основи надання допомоги при деяких патологічних станах (опіках, відмороженнях, ушкодженнях електричним струмом, хімічних опіках, синдромі тривалого здавлення, отруєннях, переломах, кровотечах, травматичному шоку, пораненнях тощо) і раптових захворюваннях, в звичайних умовах та в екстремальних ситуаціях;
- основи долікарської діагностики, класифікацію раптових захворювань (в тому числі епідемічних процесів) та патологічних станів;
- техніку надання долікарської допомоги в різних ситуаціях, спрямовану на попередження ускладнень та врятування життя потерпілого.

Студенти повинні *уміти*:

- володіти навичками реанімації;
- володіти навичками діагностики раптових захворювань та патологічних станів (вимірювати температуру тіла, АТ, визначати та оцінювати пульс, дихання тощо);
- володіти технікою надання першої (долікарської) допомоги при травмах, кровотечах, утопленні, задушенні, ураженнях різними хімічними і фізичними факторами (електричним струмом, високою і низькою температурами, радіацією) та при отруєннях;
- розпізнати ознаки та надати першу допомогу при укусах змій, комах, собак та інших тварин;
- володіти технікою десмургії, транспортної іммобілізації та тимчасової зупинки кровотеч;
- володіти технікою беззондового промивання шлунку, очисної клізми, застосування компресів, банок, гірчичників, міхура з льодом, ванн (місцевих та загальних), ін'єкцій, інгаляцій;
- вміло користуватись доступними лікарськими препаратами;
- володіти навичками введення доступних лікарських препаратів в організм хворого при невідкладних станах (зовнішнє, ентеральне, парентеральне);
- володіти правилами роботи при бактеріологічній небезпеці;
- володіти правилами роботи в умовах стихійного лиха чи екстремальних ситуацій;

використовувати набуті знання не тільки в побуті та особистому житті, а також і в повсякденній роботі з дітьми.

Практична робота 1. Надання першої допомоги при нещасних випадках. Штучне дихання. Зовнішній масаж серця.

Задачі та зміст роботи:

I. Виконання практичної роботи. 1. Основні ознаки термінальних станів. 2. Методи проведення реанімації: а) підготовка потерпілого до реанімації; б) очищення верхніх дихальних шляхів від сторонніх предметів; в) методи фіксації язика; г) вентиляція легень методами «рот в рот», «рот в ніс», Сільвестра, Калістова тощо; д) непрямий (закритий) масаж серця. 3. Особливості проведення непрямого масажу серця та штучної вентиляції легень немовлят, дошкільнят та підлітків. 4. Ефективність проведення реанімації. II. Перевірка виконання непрямого масажу серця та штучної вентиляції легень умовно потерпілому

Практична робота 2. Первинний огляд хворого, постраждалого на місці пригоди.

Задачі та зміст роботи:

Огляд місця пригоди. Проведення первинного огляду з наданням першої допомоги. Проведення вторинного огляду.

Практична робота 3. Методи видалення сторонніх тіл із гортані. Задачі та зміст роботи:

Причини потрапляння стороннього тіла в дихальні шляхи. Класифікація сторонніх тіл в дихальних шляхах. Клінічна картина при потраплянні стороннього тіла в дихальні шляхи. Невідкладна допомога при потраплянні стороннього тіла в дихальні шляхи. Діагностика потрапляння стороннього тіла в дихальні шляхи

Практична робота 4. *Долікарська допомога при гострих болях у животі.*

Задачі та зміст роботи:

Болі в животі. Симптоматика і діагностичні заходи. Тактика і перша допомога. Долікарська допомога при гострих болях у животі.

Практична робота 5. Перша допомога при пораненнях м'яких тканин.

Задачі та зміст роботи: Історія виникнення і розвитку асептики та антисептики. Загальні положення і термінологія асептики та антисептики. Основи сучасної асептики. Основи та види сучасної антисептики (механічна антисептика, фізична антисептика, хімічна антисептика, біологічна антисептика). Перша допомога при пораненнях.

Практична робота 6. Види кровотеч. Техніка накладення джгута. Припинення крові.

Задачі та зміст роботи:

Види кровотечі. Методи і способи тимчасової зупинки кровотечі. Визначення кровотеч. Патологічні та травматичні кровотечі. Зовнішні й внутрішні кровотечі. Кровотечі у замкнуті порожнини, у просвіт порожнинних

органів, у тканини (крововилив, гематома). Первинні і вторинні кровотечі. Ознаки кровотечі залежно від виду ушкодженої судини: артеріальні, венозні, капілярні. Паренхіматозні кровотечі. Гостра крововтрата, її ступені та ознаки. Методи і способи тимчасової зупинки кровотечі: туга тампонада рани, накладання давлячої пов'язки, пальцеве притискання артерії до підлеглих кісткових утворень, максимальне згинання кінцівки у суглобі, використання джгута. Методика та правила накладання джгута, ознаки правильного накладання. Помилки при накладанні джгута. Методика накладання закрутки за допомогою підручних засобів (хустки, ремня, тасьми, тощо).

Практична робота 7. Імобілізація. Травматологічні ушкодження.

Задачі та зміст роботи:

Травми (поняття, класифікації, ускладнення). Види ушкоджень. Характер ушкоджень. Особливості клінічного обстеження травматологічних хворих. Переломи кісток. Ушкодження хребта. Перелом кісток таза. Перелом ребер і груднини. Імобілізація. Транспортні шини. Імпровізовані шини. Дротяна драбинчаста шина Крамера. Пневматичні шини. Розподіл постраждалих на групи за послідовністю транспортування у залежності від тяжкості пошкоджень.

Практична робота 8. Перша медична допомога (припинення кровотечі; накладання асептичної пов'язки на рану, спокій, холод).

Задачі та зміст роботи:

Види кровотечі. Методи і способи тимчасової зупинки кровотечі. Визначення кровотеч. Патологічні та травматичні кровотечі. Зовнішні й внутрішні кровотечі. Кровотечі у замкнуті порожнини, у просвіт порожнинних органів, у тканини (крововилив, гематома). Первинні і вторинні кровотечі. Ознаки кровотечі залежно від виду ушкодженої судини: артеріальні, венозні, капілярні. Паренхіматозні кровотечі. Гостра крововтрата, її ступені та ознаки. Методи і способи тимчасової зупинки кровотечі: туга тампонада рани, накладання давлячої пов'язки, пальцеве притискання артерії до підлеглих кісткових утворень, максимальне згинання кінцівки у суглобі, використання джгута. Методика та правила накладання джгута, ознаки правильного накладання. Помилки при накладанні джгута. Методика накладання закрутки за допомогою підручних засобів (хустки, ремня, тасьми, тощо). Поняття про остаточну зупинку кровотечі і його методи: механічний, фізичний, хімічний, біологічний. Внутрішні кровотечі, ознаки, перша допомога. Кровохаркання та легенева кровотеча: етіологія, патогенез, клінічні ознаки, заходи, засоби першої медичної допомоги.

Практична робота 9. Невідкладна допомога. Тепловий удар. Розлади терморегуляції організму.

Задачі та зміст роботи:

Опіки. Ушкодження організму в результаті впливу термічних факторів. Невідкладна допомога. Тепловий удар. Розлади терморегуляції організму при тривалому впливі на нього високої температури повітря або інфрачервоного (теплого) випромінювання. Перегрівання організму

Практична робота 10. Перша допомога при опіках, обмороженнях, електротравм.

Задачі та зміст роботи:

1. Перша допомога при термічних опіках. 2. Поразка електричним струмом..

Практична робота 11. Схема базових реанімаційних заходів. Перша допомога на березі. Особливості проведення реанімації.

Задачі та зміст роботи:

1. Перша допомога при втопленні. Види(типи) утоплень. 2. Схема базових реанімаційних заходів.

Практична робота 12. Особливості невідкладної медичної допомоги при отруєннях.

Задачі та зміст роботи:

1. Перша допомога при отруєнні вугарним газом. 2. Перша допомога при отруєнні грибами. 3. Перша допомога при отруєнні алкоголем. 4. Перша допомоги при отруєнні продуктами. 5. Перша допомога при отруєнні отрутохімікатами. 6. Перша допомоги при отруєнні кислотами й лугами. 7. Перша допомоги при влученні отрут на шкірні покриви. 8. Перша допомоги при отруєнні отрутними газами. 9. Перша допомоги при отруєнні лікарськими препаратами. 10. Перша допомоги при отруєнні лікарськими препаратами. 11. Перша допомоги при ботулізмі. 12. Перша допомоги при наркотичному отруєнні. 13. Профілактика.

Практична робота 13. Допомога потерпілому при укусах отрутних звірів і комах.

Задачі та зміст роботи:

1. Отрутні комахи й тварини. 1.1 Загальна характеристика й токсичність тварин і комах. 1.2 Механізм токсичної дії. 2. Укуси комах. 2.1 Укуси перепончастокрилих. 2.2 Допомога потерпілому. 2.3 Укуси павукоподібних. 3. Укуси змії. 3.1 Допомога потерпілому. 4. Укуси тварин. 4.1 Допомога потерпілому.

Практична робота 14. Невідкладні стани при патології сечовивідної системи.

Задачі та зміст роботи:

1. Анатомія й фізіологія сечовивідної системи. 2. Клінічне дослідження сечі.

3. Невідкладні стани при патології сечовивідної системи. 4. Гострі запальні захворювання.

Практична робота 15. Сторонні предмети в організмі людини.

Задачі та зміст роботи:

1. Сторонні предмети ока. 2. Сторонні предмети вуха. 3. Сторонні предмети носа. 4. Сторонні предмети стравоходу й шлунку.

Практична робота 16. Перша допомога при непритомності. Перша допомога при стенокардії.

Задачі та зміст роботи:

1. Анатомо-фізіологічні основи серцево-судинної системи людини. 2. Порядок дії на місці події. Алгоритм дії при першому контакті з потерпілим. 3. Перша допомога при непритомності. 4. Перша допомога при стенокардії. 5. Вимір артеріального тиску (порядок використання тонометра). 6. Зовнішній масаж серця. Штучна вентиляція легенів. 7. Режим СЛР (серцево-легенева реанімація). 8. Ознаки ефективності й умови припинення реанімації.

Практична робота 17. Перша допомога при гострій патології центральної нервової системи.

Задачі та зміст роботи:

1. Колапс. 2. Гостре порушення мозкового кровообігу. 3. Коматозні стани. 4. Кризи. 5. Гострі психічні розлади. 6. Гострий радикуліт. Сонячний удар. Тепловий удар.

Практична робота 18. Масові поразки. Перша медична допомога (само і взаємодопомога).

Задачі та зміст роботи:

1. Сутність сучасної системи лікувально-евакуаційного забезпечення населення в надзвичайних ситуаціях. 2. Поняття про етап медичної евакуації. 3. Поняття про види й обсяги медичної допомоги. 4. Поняття про медичне сортування. 5. Організація медичного сортування на етапах медичної евакуації.

7. Контрольні заходи

Контроль знань студентів передбачає проведення вхідного, поточного і підсумкового контролю.

Вхідний контроль знань проводиться на першому тижні семестру, в якому вивчається навчальна дисципліна, і включає контроль залишкових знань з окремих навчальних дисциплін, які передують вивченню дисципліни

і є базовими для її засвоєння.

Поточний контроль знань студентів включає письмові контрольні роботи з окремих тем модулів дисципліни на практичних заняттях, дидактичне тестування та усне опитування під час проведення семінарських занять.

Контроль знань студентів здійснюється за рейтинговою накопичувальною (100-бальною) системою, яка передбачає складання обов'язкових контрольних точок.

Максимальна кількість балів (100) при оцінюванні знань студентів з навчальної дисципліни, яка завершується іспитом, формується з двох частин, з коефіцієнтом 0,5 кожна:

- за поточну успішність 100 балів (сума балів, зароблена студентом у семестрі, але не менше 55);
- на екзамені 100 балів (мінімально необхідна кількість балів за екзамен 55).

Отримана сума балів переводиться за національною (5-бальною) шкалою та шкалою ECTS

Підсумковий контроль знань включає визначення рейтингу за підсумками роботи студента у семестрі.

Екзамен проводиться після завершення вивчення дисципліни з метою визначення остаточного рейтингу з навчальної дисципліни.

8. Самостійна робота

Самостійна робота студентів передбачає:

- теоретичну підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних);
- самостійне опрацювання окремих розділів, тем навчальної дисципліни;
- підготовку і виконання завдань, що передбачені програмою;
- підготовку до усіх контрольних заходів (дидактичне тестування, екзамен).

9. Рекомендована література

1. Апанасенко, Б.Г. Перша медична допомога. Київ, 1992 р.
2. Будай П.И. Первая помощь при травмах, несчастных случаях и некоторых заболеваниях. Краткий справочник. - Минск: Парадокс, 2000.
3. Бутылин Ю.П., Бутылин В.Ю., Бутышин Д.Ю. Интенсивная терапия неотложных состояний. Патофизиология, клиника, лечение. Атлас, - К.: Новый друк, 2003.

4. Буянов В.М., Нестеренко Ю.А. Первая медицинская помощь. Учебник для учащихся мед. училищ й колледжей. - М.: Медицина, 2000.
5. Великорецький, А.М. Перша долікарська допомога. Київ, — Здоров'я, 2014 р.
6. Воробьева Е.А. і др. Анатомия и физиология: Учебник для учащихся мед. училищ. - М.: Медицина, 2013.
7. Джигирей В.С., Житецький В.Ц. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. – Вид. 3-тє. – Львів, 2000.
8. Душейко, О.В. Долікарська допомога // О.В. Душейко, К.М. Пантелеєв / навч.-практ. посіб. – Д.: Юрид. акад. М-ва внутр., 2003. – 100 с.
9. Кучмістова, О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини : навч. посіб. [для студ. Вищ. навч. закл.] / О.Ф. Кучмістова, А.П. Строкань. – Київ : Київ. нац. ун-т технологій та дизайну, 2005. – 169 с.
10. Марчук, А.І. Долікарська допомога: Підручник/ А.І. Марчук, В.М. Солодкий, М.В. Чорний.- К.: НАВСУ. "Правові джерела". –2000. – 464 с.
11. Марчук, А.І. Долікарська допомога: Підручник/ А.І. Марчук, В.М. Солодкий, М.В. Чорний.- К.: НАВСУ. "Правові джерела". –2000. – 464 с.
12. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка Навчальний посібник. Чуприна О.В., Гищак Т.В., Долинна О.В. - К.: Паливода А.В., 2006.
13. Приходько, І. І. Перша медична допомога : навч. посіб. / І.І. Приходько. – Харків : Акад. внутр. військ МВС України, 2006. – 55 с.
14. Приходько, І. І. Перша медична допомога : навч. посіб. / І.І. Приходько. – Харків : Акад. внутр. військ МВС України, 2006. – 55 с.
15. Регеди, М. С. Невідкладні стани : підручник / за ред. М.С. Регеди, В.Й. Кресюна. – 4-те вид., доповн. та переробл. – Львів : Магнолія, 2006, 2008. – 835 с.
16. Регеди, М. С. Невідкладні стани : підручник / за ред. М.С. Регеди, В.Й. Кресюна. – 4-те вид., доповн. та переробл. – Львів : Магнолія, 2006, 2008. – 835 с.
17. Чуприна, О. В. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка : навч. посіб. / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. – К.: Вид. Паливода А.В., 2006. – 216 с.: іл. – Бібліогр.: 215 с.

10 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Інформаційні ресурси Донбаської державної машинобудівної академії <http://www.dgma.donetsk.ua> ,
<http://moodle.dgma.donetsk.ua/course/view.php?id=907>
2. Інформаційні ресурси Донецького національного медичного університету: <http://anatomy.dsmu.edu.ua/>